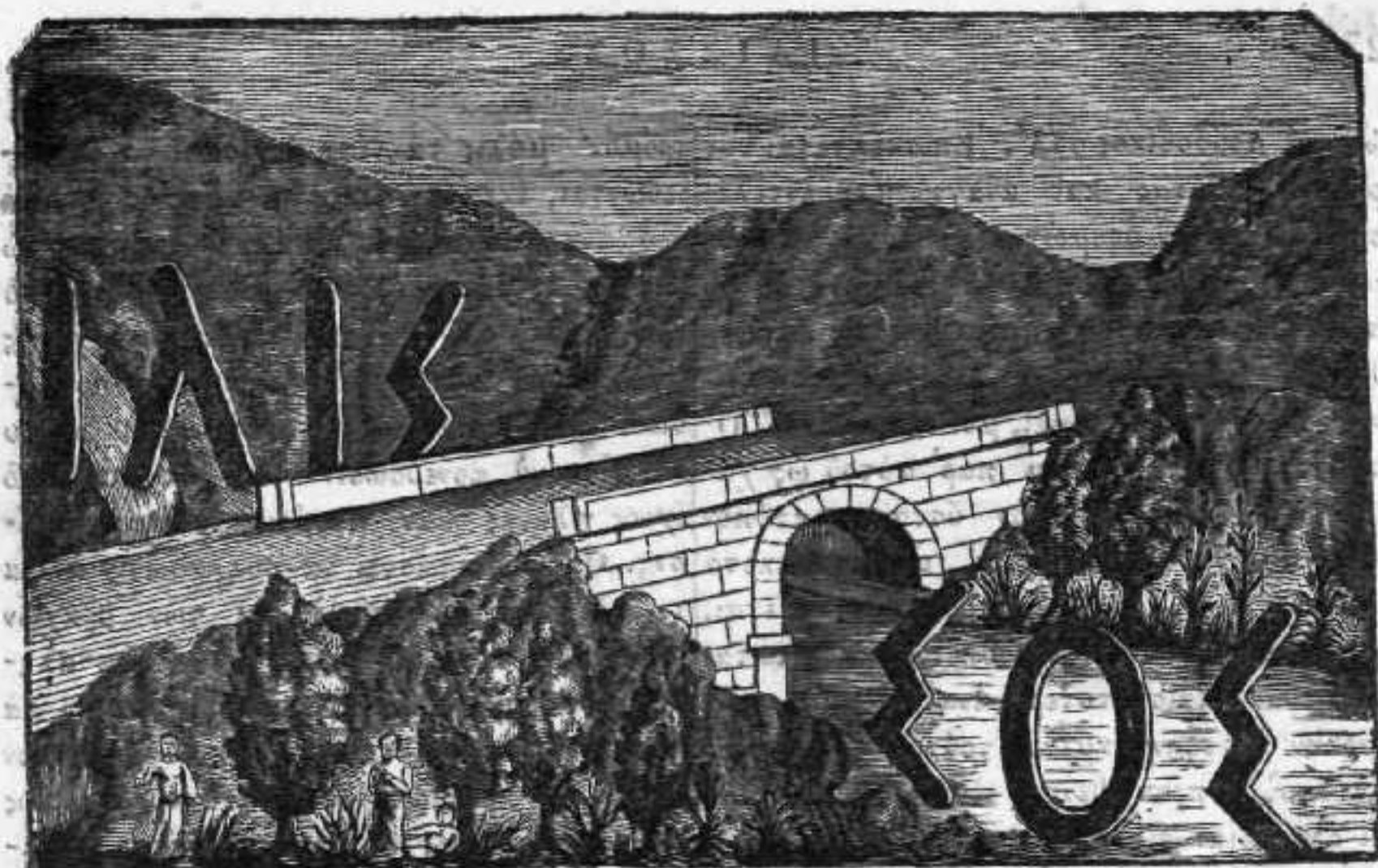

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙ ΟΔΙΚΩΝ.

Ἐκδιδόμενον ἅπαξ τοῦ μηνός.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ 15 Ἰανουαρίου 1869.

ΕΤΟΣ Α΄ ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Θ΄.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ 15 Φεβρουαρίου 1869.

ΕΤΟΣ Α΄ ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Ι΄.

Η ΝΗΣΟΣ ΚΑΠΡΕΑ

Η ΑΙ ΑΙΣΧΡΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΩΜΟ- ΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΤΙΒΕΡΙΟΥ.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε φυλλ. Ζ΄ καὶ Η΄.).

Ἄλλ' ὅ,τι βεβαίως δὲν εἶνε μυθολογικὸν πλάσμα περὶ τοῦ Τιβερίου ῥηθὲν εἶνε ἡ θεὰ τοῦ αἵματος· διότι ὁ Τιβέριος σήμερον εἶνε αὐτὸς ἐκεῖνος· ὁ Τιβέριος τῆς παραδόσεως, ὁ σκληρὸς καὶ ἀσπλαγχνός τύραννος, ὃν ἀπὸ παιδῶν συνειθίσσαμεν νὰ καταρώμεθα. Μόνη

ἡ χρονολογία ἀπατᾷ ἡμᾶς, διότι μόνον ἐν Καπρέα ὁ εἰσποιηθεὶς υἱὸς τοῦ Αὐγούστου καθίσταται θερίον ἄγριον. Πρέπει νὰ κορεσθῇ ἡ ὠμότης αὐτοῦ, νὰ ικανοποιηθῇ ἡ ἐκδίκησις, νὰ πῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τὸ αἷμα. Δὶ λέμβοι ἀφικνοῦνται πεφορτωμέναι ἐκ κατηγορουμένων καὶ ὑπόπτων· ἡ Καπρέα ἔχει τὰς φυλακὰς αὐτῆς, τοὺς δημίους καὶ τὰς καλῶς ἐφευρημένας βατάνους. Ἐχει καὶ τὸ Καπιτώλιον αὐτῆς, ἥτοι ἀποτόμους βράχους, κατὰ μῆκος τῶν ὁποίων κυλίσονται διασχιζόμενα τὰ ἄθλια σώματα ἅτινα θὰ ἀποτελειώσῃσι κτυπῶντες διὰ τῶν κωπῶν οἱ ναῦται οἱ περιμένοντες αὐτὰ ἐπὶ λέμβων.

Ὁ Τιβέριος εἶνε κάλλιστος δεσμοφύλαξ

ὥς καὶ Λουδοβίκος ὁ ΙΑ'. Ἐπισκέπτεται τὰς φυλακὰς ταύτας καὶ ἀναγνwrίζει ἐντελέστατα ἕκαστον δεσμώτην· εἰξεύρει νὰ ρυθμίῃ τὰς βασάνους κατὰ τὰ ἴδια αὐτοῦ συναισθήματα. Ὅτε δεσμώτης τις κατ' ὀρθωσεν ν' αὐτοκτονήσῃ, ὁ Τιβέριος στενάζει· αὐτὸς ὁ Καρβίλιος, ἐκφωνεῖ, μοὶ ἐξέφυγεν. Ὅταν τὰ θύματα ζητῶσι παρ' αὐτοῦ ὡς χάριν νὰ δώσῃ αὐτοῖς τὸν ὑστατον κτύπον· ἀδὲν εἶμεθα, ἀποκρίνεται, ἀκόμη ἄρκετὰ φίλοι. Ἡ δὲ ψαλμὸς τοῦ αἵματος ἀναπτύσσεται, ἡ ἀνάγκη βιαίων συναισθήσεων καθίσταται ὁσημέραι ἐπαισθητοτέρα, ἵνα ἐξερεθίσῃ τὴν νάρκην τοῦ ἐξηντλημένου τούτου φιληδόνου. Αἱ ὑποψίαι προστίθενται εἰς τὰ ἐγκλήματα, αἱ ἀγρυπνίαι εἰς τοὺς ἡμερησίους φόβους, ὁ τρόμος εἰς τοὺς πόθους τῆς ἐκδικήσεως. Συμβουλευέται ἀενάως τὰ ἄστρα καὶ τοὺς οἰωνούς· πάντες ὅσοι φαίνονται προωρισμένοι εἰς λίαν λαμπρὰν τύχην καταδικάζονται πρῶτοι. Ἡ οἰκογένεια, οἱ φίλοι αὐτοῦ εἶνε ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐκτεθειμένοι. Νέρων ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἐξορισθεὶς εἰς τὴν νῆσον Ποντίαν ἠναγκάσθη ν' αὐτοκτονήσῃ. Δροῦσος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἀποθνήσκει ἐκ τῆς πείνης εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ Παλατίνου. Ἡδὲ τρία μόνον ἢ τέσσαρα μέλη ὑπολείπονται ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ συμβουλίου, ἥτοι τῶν εἰκοσι γερουσιαστῶν οὓς αὐτὸς ἐκεῖνος εἶχεν ἐκλέξει διὰ τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ τοὺς ὁποίους φονεύει ἅμα τῇ ἐλαχίστῃ ὑποψίᾳ. Ἐτι πλέον διατάσσει νὰ φονεύσῃ τοὺς δύο ἐταίρους τῆς νεότητος αὐτοῦ, οἵτινες εἶχον μὲν ἀκολουθήσει αὐτὸν εἰς Ῥόδον κατὰ τὴν ὀκταετῇ αὐτόθι ἐξορίαν, ἐπὶ τοῦ Ἡσχυλίνου ὅρους κατὰ τὸν χρόνον τῆς δυσμενείας τοῦ Δυγούστου, εἰς Καπρέαν πρὸ τριῶν ἐτῶν, οἵτινες τέλος εἶχον γίνεσθαι μέτοχοι τῆς καλῆς ὡς καὶ τῆς κακῆς αὐτοῦ τύχης, ἐκαλοῦντο δὲ ὁ μὲν Οὐασκουλάριος Ἀττικὸς, ὁ δὲ Ἰούλιος Μαρῖνος.

Ἐν μιᾷ λέξει ὁ Τιβέριος καταντᾷ εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην ἣτις καλεῖται φρενιτικὴ καταλαμβάνεται ὑπὸ σπασμῶν οἵτινες ἀνήκουσιν μᾶλλον εἰς τὰ θηρία ἢ εἰς τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ θηρία ὀδηγοῦνται κάλλιον ὑπὸ τοῦ ἐνστίκτου ἢ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῶν νεύρων αὐτοῦ ἐξερεθιζομένων. Οὕτως ἡ καταιγὶς ἐπιφέρει αὐτῷ

τρόμον· μόλις τὰ νέφη ἀρχίσωσι νὰ ἐπισωρεύωνται, ἐκεῖνος στέφεται δάφνη, ἐπειδὴ ἡ δάφνη ἀπομακρύνει τὸν κεραυνόν. Οὕτω βλέπων ἐξ ἀπροσδοκῆτου παριστάμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ Ῥόδιόν τινα ὅστις εἶχε ξενίσει αὐτὸν, διατάσσει νὰ συλλάβῃ καὶ βασανίσῃ αὐτὸν ἄνευ λόγου καὶ εἶτα νὰ φονεύσῃ ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ ἴχνος πλάνης λίαν παρώρως ἀναγνωρισθείσης. Οὕτω διατάσσει νὰ συλλάβῃ ἀλιέα τινα ὅστις ἀναρρίχηθῇ ἐπὶ τῶν βράχων προσέφερεν αὐτῷ μέγιστον ἰχθύν· καταληφθεὶς ὑπὸ φόβου ἐκδικεῖται διατάσσων νὰ μαστιγώσῃ διὰ τοῦ ἰχθύος τὸ πρόσωπον τοῦ λίαν ἀφωσιωμένου δυστυχοῦς ἀλιέως καὶ ὅτε ὁ ἀληθὴς οὗτος Νεαπολίτης συνέρχεται θεωρῶν ἑαυτὸν εὐτυχῇ διότι δὲν ἔφερε καὶ μεγάλην τιμὴν καραβίδα ἣν εἶχεν ἐν τῇ λέμβῳ αὐτοῦ, ὁ Τιβέριος στέλλει νὰ ἀναζητήσῃ τὴν καραβίδα ἵνα ἀποσχίσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀλιέως διὰ τοῦ ὀστράκου αὐτῆς. Τί νὰ εἰπώμεν πλέον; Ἄν τὸ φορεῖον αὐτοῦ σταματήσῃ τυχὸν ἐντὸς θαμνῶν, ὁρμᾷ ἐκεῖνος, καταβάλλει τὸν πραιτωριανὸν ἐκατόνταρχον τὸν φωτίζοντα τὸν περίπατον αὐτοῦ καὶ ἀφίνει αὐτὸν νεκρόν.

Τοιαῦται πράξεις εἶνε πράξεις φρενιτικῶντος, μανιώδους· οὐδεὶς δύναται ν' ἀποκρύψῃ ὅτι κατάστασις τοιαύτη εἶνε διαρκὲς διατάραξις τοῦ ἐγκεφάλου, καταληφθέντος ὑπὸ παροξυσμῶν μανίας. Ὁ Τιβέριος ἄλλως εἶχεν αἰσθανθῇ ὅτι οἶσται προαίσθημά τι τῆς φρενιτικῆς ταύτης ἥτις εἶνε ἀπλοῦν ἀποτέλεσμα τῆς ἀκρασίας καὶ βουλήσεως ἀχαλινώτου. Ὅτε ἡ γερουσία ἠθέλησεν ν' ἀπονεύμῃ αὐτῷ διὰ ψηφίσματος τὸν τίτλον τοῦ πατρὸς τῆς πατρίδος (οἶον ὄνομα! οἶα γερουσία!), ὁ Τιβέριος ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Ἐσομαι πάντοτε ὅμοιος ἑμαυτῷ, οὐδέποτε καὶ θὰ μεταβάλλω χαρακτῆρα ἐφ' ὅσον τὸ βλοικόν μου ἔσται ὑγιές· ἀλλὰ φυλαχθῆτε ἐμὴ δεσμεύσητε ὑμᾶς αὐτοὺς διὰ τῶν πράξεων ἀνδρὸς ὃν συμβάν τι ἡδύνατο νὰ ἀλλοιωθῇ. Τὸ συμβάν λοιπὸν τοῦτο ἐπῆλθε, παρήχθη ἡ ἀλλοίωσις αὕτη, ἐπραγματώθη ἡ διατάραξις ἐκείνη τοῦ λογικοῦ ἣν εἶχεν ἐκεῖνος εἰς ἐποχὴν καλλιτέραν προαίσθανθῃ. Διότι ἡ συνήθεια τῆς ἀκολασίας, τοῦ αἵματος ἡ ὀρεξις, ἡ αἰφνιδία καὶ κατὰ

φύσιν ὁμότης ἢ παρακολουθοῦσα τὴν θεάν· προσκόμματός τινος, ἀντικειμένου τινός ἀδιαφόρου, ἀνθρώπου ἀβλαβούς προβάλλοντος πρὸ ὑμῶν εἶνε ἡ μανία, εἶνε ἡ χειρίστη τῶν μανιῶν· ἡ φρενίτις.

Εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον ἀληθές ὅτι ὁ Τιβέριος ἀπώλεσε πᾶσαν αὐτοδιοίκησιν, πᾶν κράτος ἐπὶ τῆς ἰδίας ἐαυτοῦ βουλήσεως, πᾶσαν ἀνάμνησιν τῶν προτερημάτων τῆς νεότητος αὐτοῦ καὶ τῶν καθηκόντων τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας, ὥστε καθίσταται ἀνάξιος προσοχῆς. Ὁ καλὸς ἐκεῖνος στρατηγός, ὁ ἀκριβὴς διοικητής, ὁ φίλεργος ἐπιτηρητὴς πολυπλόκου ἀλύσεως λειτουργῶν ἐκτεινομένων ἐφ' ὅλης τῆς τότε γνωστῆς γῆς εἶνε παραδεδομένος εἰς τὴν ὀκνηρίαν, παραιτεῖται τῆς διεκπεραιώσεως τῶν ὑποθέσεων, δὲν ἔχει πλέον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὑλικῆς ἐργασίας οὔτε τὴν μηχανικὴν ἱκανότητα ἣν συνεπιφέρει ἡ ἐξις. Ὁ Τάκιτος εἰκονίζει αὐτὸν κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔτη διὰ τῶν λέξεων *incertus animi, fesso corpore*, ἀβέβαιος τὴν ψυχὴν, καταβεβλημένος τὸ σῶμα. Καὶ ὁντως· ἀποθνήσκουσιν οἱ γερουσιασται καὶ ὁ Τιβέριος δὲν ἀντικαθιστᾷ αὐτοὺς, ἀποθνήσκουσιν ἄνδρες ἐκ τῆς ἱππάδος τάξεως καὶ δὲν ἀντικαθιστᾷ αὐτοὺς, οἱ στρατιωτικοὶ χιλιάρχοι ἀποθνήσκουσι καὶ ἐκεῖνος ἀφίησι τὰς λεγεῶνας ἄνευ ἀρχηγῶν· ἀποθνήσκουσιν οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἀφίησι τινὰς αὐτῶν ἄνευ διοικητῶν ἢ μᾶλλον ἐὰν διορίζῃ διατάσσει νὰ ἔλθωσι παρ' αὐτῷ καὶ κρατεῖ μέχρις οὗ παρέλθῃ ὁ χρόνος τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν, ἐν ᾧ ἄσχημοι ὑπαρχοὶ κυβερνῶσιν ἀντ' ἐκείνων. Ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Συρία ἔμειναν πλεῖστα ἔτη κατὰ συνέχειαν ἄνευ διοικητῶν. Ταῦτοχρόνως δὲ οἱ βάρβαροι προσβάλλουσι τὰ σύνορα· ἡ Ἀρμενία πορθεῖται ὑπὸ τῶν Πάρθων, ἡ Μυσία ὑπὸ τῶν Λακῶν καὶ Σαρματῶν, ἡ Γαλατία παραδίδεται εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γερμανῶν. Ὁ Σουητώνιος λέγει ῥητῶς ὅτι τοσοῦτῳ βαθεῖα εἶχε καταστῆ τοῦ Τιβερίου ἡ ἀφροντισία, ὥστε οὐδὲ περὶ τῆς τιμῆς οὐδὲ περὶ τῶν κινδύνων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ ἐμερίμνα πλέον (1).

Ταῦτοχρόνως ἡσθάνετο ὅτι ὑπὸ πάντων ἐμισεῖτο μὲ μῖσος, ὅπερ καθ' ἑκάστην αὐξάνον ἐδίδε θάρρος εἰς τοὺς ἐπὶ τὸν θάνατον ἀγομένους. Οἱ κατὰδικοι ἐπορεύοντο ἐπὶ τὸν θάνατον ὑβρίζοντες αὐτόν. Συνετίθεντο κατ' αὐτοῦ λίβελλοι τῶν ὁποίων ἡ κυκλοφορία δὲν περιορίζετο πλέον εἰς μόνην τὴν Ῥώμην καὶ οἵτινες ἐφθάνον μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Τιβερίου. Εὗρισκε τοιοῦτους εἰς τὴν ὀρχήστραν ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Καπρέας, τῆς Νεαπόλεως ἢ τῆς Ἀτέλλας. Οἱ βάρβαροι ἐξυβρίζον αὐτὸν διὰ πρέσβων· αἱ προσβολαὶ ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν. Ἐλαβεν ἐν τοῖς ἄλλοις ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως τῶν Πάρθων Ἀρταβάνου, ἐξαγριώσασαν τέλος αὐτόν, ἐν ᾗ οὗτος κατεμέμφετο αὐτοῦ τῶν ἀκολασιῶν, τῆς ἀνανδρίας, τῶν ἐγκλημάτων, τῶν συγγενικῶν φόνων· ἀνεμίμνησκον αὐτῷ ὅτι ἦν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων καὶ ὑπεχρέου ν' ἀποδώσῃ δικαιοσύνην, δίδων δι' ἐκουσίου θανάτου ἐν τέρμα εἰς τὰ δεινὰ τοῦ κράτους καὶ εἰς τὸ μῖσος τῶν πολιτῶν συμπαντων.

Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἐκεῖνος ἡσθάνετο ἐαυτὸν μισούμενον ὑπὸ τοῦ κόσμου ἐμίσει τὴν ἀνθρωπότητα καὶ συχνάκις ἐπανελάμβανε τὸν στίχον Ἑλληνός τινος ποιητοῦ

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.

Τὰ δὲ ἐπιζῶντα τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἦσαν δι' αὐτὸν θέαμα μισητὸν, ἐν ᾧ ἀνεζήτει ν' ἀνεύρῃ τὴν γεννωμένην ὁμότητα καὶ ὅ,τι ἔχει ἡ ἀνθρωπότης αἰσχροτέρων. Ἡμέραν τινὰ προσκαλεῖ παρ' αὐτῷ τὸν ἑγγονον Τιβέριον Γέμελλον ἔτι λίαν νέον, ὥστε νὰ δύναται νὰ βασιλεύσῃ καὶ ἐναγκαλίζεται αὐτὸν πρὸ τοῦ Καλιγούλα, τοῦ ἀναδεδοιγμένου διαδόχου αὐτοῦ. Προσβλέπει ὑπόδρα τὸν Καλιγούλαν καὶ ἀνακαλύψας ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ οὐκ οἶδα ποίαν ἀγρίαν λάμψιν, λέγει αὐτῷ ψυχρῶς «θὰ φονεύσῃς τὸν νεανίαν τοῦτον, ἀλλ' ἄλλος τις θὰ φονεύσῃ σὲ», συνοψίζων ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις λέξεσιν ὅλην τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ τελειωτικὸν δίδων ἀπόφθεγμα περὶ τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀλλ' ἐν τῇ ἀπανθρωπίᾳ καὶ μισανθρωπίᾳ αὐτοῦ οὐχὶ ὀλιγώτερον ἐμίσει ἐαυτὸν ὁ

(1) *Reipublicae curam usque adeo abiecit... pagno dedecore imperii, nec minori discrimine* (Βίος Τιβερίου 47).

Τιβέριος, μὴ δυνάμενος νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὸν ἄνευ ἀπαρεσκείας. Ἡ τύψις τοῦ συνειδότος ἦν συνήθως ἀποδίδουσιν εἰς τὰς εὐγενεῖς συναιδήσεις δὲν φεῖδεται οὐδὲ τῶν ἐπισημοτέρων κακούργων, ἀλλὰ λαμβάνουσα ἄλλην μορφήν μετασχηματίζεται εἰς τὴν βίαν· ἡ εἰς θάνατον καταδίκη οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τύψις τοῦ συνειδότος εἰς μείζονα βαθμόν. Ὁ Τάκιτος ἐφαρμόζει εἰς τὸν Τιβέριον τὴν ἐξῆς σκέψιν, δάνεισμα ἐξ ἀρχαίου τινὸς σοφοῦ. «Ἄν ἠνοίγετο ἡ καρδία τυράννου τινὸς, ἢ ἤθελεν ἀποδειχθῇ αὕτη διατετρημένη καὶ πεπληγωμένη. Ὡς σῶμά τι ἀποσχίζεται ὑπὸ τῶν μαστιγώσεων, οὕτως ἡ ψυχὴ ἀποσχίζεται ὑπὸ τῆς ὀμότητος, τῆς ἀκοιλασίας, τῆς ἀδικίας.» Ἄλλως θέλετε τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Τιβερίου; Σώζεται ἡ ἀρχὴ ἐπιστολῆς τινος, ἣν ἔγραφεν ὁ τύραννος πρὸς τὴν γερουσίαν, αὕτη. «Τί νὰ γράψω ὑμῖν, Συγκλητικοὶ Πατέρες, καὶ πῶς νὰ γράψω; ἢ μᾶλλον τί νὰ μὴ γράψω ὑμῖν κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις. Ἄν πειξεύρω τοῦτο, εἴθε οἱ θεοὶ καὶ αἱ θεάιναι νὰ μοι ἀποστείλωσι θάνατον ἔτι σκληρότερον τοῦ καθ' ἑκάστην καταβιβρώσκοντός με».

Ὡς ἀλήθεια μεγαλοπρεπῆς καὶ παρήγορος! Ὡς ἐξομολόγησις πλήρης εἰλικρινείας! Ὡς ἠθικὴ ἐκδικουμένη! Ὡς θρίαμβος τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν!

Ἡ Ῥώμη εἶνε ὑποπόδιον τοῦ Τιβερίου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν ὁ Τιβέριος οὗτος εἶνε ὁ ἀθλιώτερος τῶν Ῥωμαίων! Εἶνε ὁ τρόμος τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἀλλ' οὐδεὶς ἐν ὅλῃ τῇ αὐτοκρατορίᾳ εἶνε μᾶλλον ἐκείνου ἀντάξιος περιφρονήσεως σύναμα καὶ ἐλέους.

Εἰς τὴν Ῥώμην ταῦτα, ἃ ἀπεχθαίνονται, ἢν ἀποδεκατίζει, ἢν φοβεῖται, πλησιάζει κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν δραστηριοτέρων ἐναντίον τῆς πατρίας τοῦ Σπϊανοῦ καταδρομῶν. Ὁ μέγας δικασπὸλος τῆς Καπρέας, θέλων νὰ ἐπισπεύσῃ τὸν ζῆλον τῶν ὑπάτων, τὰς θανατικὰς ἀποφάσεις τῆς γερουσίας, τὸ ζῆφος τοῦ Μάκρωνος καὶ τῶν δημίων, εἶχε καταλάβει τὴν Καμπανίαν καὶ προῦχώρει κατὰ τῆς Ῥώμης χωρὶς ν' ἀρροπήσῃ καθ' ὁδὸν πλεον ἑνὸς ἢ δύο ἡμερο-
νυκτίων· ἀρκεταὶ ἦσαν αἱ ἐπιδείξεις αὗται.

Ἄλλως οὐκ οἶδα τίς ἀπόκρυφος κίνησις ὤθησεν αὐτὸν δις πρὸς τὴν αἰωνίαν πόλιν ποθοῦντα νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς αὐτῆς. Τὸ πρῶτον ἐπέβη πλοίου τινὸς, διεπέρασε τὸ ἐν Ἰστίᾳ στόμιον τοῦ Τιβέρεως, κατόπιν δὲ ἀνερχόμενος διὰ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ πλήρων ἀναμνήσεων σοβαρῶν καὶ ἡσυχῶν διὰ τοὺς εὐδαίμονας τῶν περιηγητῶν ἢ διὰ τὰς τιμίας συνειδήσεις ἐφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἰανούλκου ὄρους. Περιεγράφωμεν ἀλλαχόθι τὸ ὑπερμέγεθες θέατρον ὅπερ διαταγῇ τοῦ Αὐγούστου εἶχεν ὀρυχθῆναι ἐν αὐτῷ πληρωθέντι δι' ὕδατος ἐπιδειχθῇ τὸ θέαμα γιγαντώδους ναυμαχίας, καθ' ἣν ἐσφάγησαν 30,000 αἰχμάλωτοι εἰς δύο ἐναντίους στόλους διηρημένοι. Ἀργότερον ὁ Αὐγούστος εἶχε μεταβάλλει τὸν χώρον τοῦτον εἰς κήπους εὐποτίστους οὓς ἀπεχάλουν κήπους τῶν Καισάρων. Οἱ κήποι οὗτοι ἐγειτόνευον μὲ τὸ νέον μέγαρον τοῦ Βατικάνου. Ὁ Τιβέριος κατέβη, διήλθε τινὰς ὥρας ἐντὸς τῶν κήπων τούτων, ἐπέβη πάλιν τοῦ πλοίου αὐτοῦ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Καπρέαν. Οὐδένα εἶδε καὶ οὐδεὶς εἶδεν αὐτόν, ἐπεὶδὴ ἔσχε τὴν φροντίδα νὰ παρατάξῃ κλιμακηδὸν ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης τῶν ὀχθῶν τοῦ Τιβέρεως πραιτωριανούς, οἵτινες ἀπεμάκρυνον διὰ λογχισμάτων τοὺς περιέρχους ἢ τοὺς διαβάτας.

Τὸ δεύτερον, ὀλίγω πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἦλθε διὰ ξηρᾶς, ἔλαβε τὴν Ἀππίαν ὁδὸν καὶ ἐφθασε μέχρις ἀποστάσεως ἐπτὰ μιλίων ἀπὸ τῆς Ῥώμης. Ἔστη ἐπὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐκείνου ὁροπεδίου, ὅθεν τὸ βλέμμα περιβάλλει ἐν τῶν ἡρεμωτέρων καὶ μεγαλοπρεπεστέρων τοῦ κόσμου θεαμάτων, τὴν πεδιάδα τῆς Ῥώμης· εἶδε τὰ τεῖχη τοῦ Σεργίου Τυλλίου, τοὺς ναοὺς μετὰ τῶν προμετωπιδίων καὶ τῶν λαμπρῶν αὐτῶν χρωμάτων, τὸ Καπιτώλιον μετὰ τῶν γεισμάτων αὐτοῦ, τσαῦτα μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα ἐπισεσωρευμένα ἐπὶ τῶν ἐπτὰ λόφων, τὸν ναὸν τοῦ Παλατίνου Ἀπόλλωνος, ὅστις ὑπεδείκνυνεν αὐτῷ τὴν θέσιν τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου καὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ οἴκου. Μόλις ἐθεώρησεν ἀναυδὸς τὴν μητρόπολιν τοῦ κόσμου καὶ ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὰ βήματα αὐτοῦ, ὡς εἰ ὑπὸ ἀνικητοῦ τινὸς δυνάμεως ὀδωκόμενος. Οὕτως ἡ πόλις ἐκείνη ἦν εἶχε

πληρώσει ἀλγηδόνων καὶ ἐγκλημάτων ἔ-
τρεπεν εἰς φυγὴν διὰ μόνης τῆς θεᾶς αὐτῆς
τὸν ἀνάνδρον ὅστις καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν
βίον εἶχε φυγαδευθῆ πρὸ ἐκείνων οὓς ἐφο-
βεῖτο, πρὸ τοῦ Αὐγούστου, πρὸ τῆς Λιβίας,
πρὸ τοῦ Σηϊανοῦ μέχρις οὗ ἀποπεμφθῆ εἰς
ἄντρον τι ὡς θηρίον. Κατελήφθη ὑπὸ φό-
βου, διότι πέπλος αἵματος καὶ πένθους ἀνυ-
ψοῦτο μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς αἰωνίας πό-
λεως· ἐνόμισεν ὅτι ἀκούει τὸν κρότον τῶν
ἀλύσεων καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν καταρῶν
ἃς ὁ ἄνεμος μέχρις αὐτοῦ ἔφερεν· αἱ ἐκδι-
κήτραι Ἑρινύες ἐβασάνιζον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ
καρδίαν, ἐν ᾧ ταύτοχρόνως παρίστατο πρὸ
αὐτοῦ ἐναέριον τὸ φάσμα τῆς καθημαγμέ-
νης πατρίδος ἀνορθουμένης ἵνα ἐπιφέρῃ σύγ-
χυσιν εἰς τὸν δῆμιον αὐτῆς.

Τὴν ψυχὴν τεταραγμένην διὰ παντός ἔ-
χων ὁ Τιθέριος θέλει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ
ἀναχωρητήριον τῆς Καπρέας, ἀλλὰ δὲν θέ-
λει φθάσῃ ἕως αὐτοῦ, διότι ὁ θάνατος τὸν
περιμένει κατὰ τὸ Μισσηνὸν ἀκρωτήριον, ἐν
τῇ ἐπαύλει τοῦ Λουκούλλου. Ὁ τῆς αὐλῆς
ὑπαρχος Μάκρων καὶ ὁ Καλιγούλας εἰσὶ
μετ' αὐτοῦ καὶ θέλουσιν ἐπισπεύσει τὰς τε-
λευταίας αὐτοῦ στιγμὰς, ἀνυπομονοῦντες δὲ
νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ εἰδεχθεὺς τούτου ἐπι-
θανάτου θέλουσι πνίξῃ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ
στρώμα.

Θάνατος ἀντάξιός τοῦ Τιθερίου, ἀντά-
ξιός ἐνός μανιώδους! Διίσχυρίζονται τινὲς
ὅτι εἰς ἐποχὰς πλησιεστέρας τῆς ἡμετέρας
βάρβαρον ἔθιμον κατεδίκαζε πάντα τὸν ὑπὸ
ὑδροφοβίας καταλαμβανόμενον εἰς τὸ νὰ
βλέπῃ τὴν ἀγωνίαν αὐτοῦ βιαίως ἐπιτεμνο-
μένην, ὅτε οἱ παροξυσμοὶ τῆς λύσεως ἐπνύ-
ξανον. Ἡ ὑπὸ στρώμα κατὰπνίξις τοῦ πά-
σχοντος ἦτο ἐπιτετραμμένη· ἦν μάλιστα
εὐσεβὴς πράξις ὡς ἐνόμιζεν ἡ ἐκπληροῦσα
οἰκογένεια. Ὁ Τιθέριος λοιπὸν ἀπέθανεν
ὡς εἴαν εἶχε δηχθῆ ὑπὸ λυσσῶντος κυνός·
ἐπνίγη ὑπὸ τῶν οἰκείων αὐτοῦ φοβουμένων
τὴν τρομερὰν αὐτοῦ νόσον. Τοῦτο ἦτο φυ-
σικόν, λογικόν, διότι εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ
τῆς ἀπεχθεστάτης λύσεως. Εἰς τὰς φλέβας
αὐτοῦ ἔρρεε τὸ τρομερώτερον δηλητήριον,
ὁ κόρος καὶ ὁ ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ κόμπος. Τὸ τὰ
πάντα ἐπιθυμεῖν μετὰ μέσων ὀλίγων, τὸ τὰ
πάντα ρυθμίζειν διὰ λογικοῦ στενοῦ καὶ

τετυφλωμένου, τὸ παρομοιάζειν ἑαυτὸν πρὸς
θεὸν μετ' ὀργάνων ἀνισχύρων καὶ ὕλης εὐ-
θράστου, εἶνε ὁ βέβαιος πρὸς τὴν μανίαν
δρόμος. Τὸ μέτρον, ἡ εὐσταθεια, οἱ ὑπὸ
τῆς δικαιοσύνης τεθειμένοι ὅροι εἶνε αἱ βά-
σεις πάσης κοινωνίας. Δὲν ὑπάρχει πλέον
ισορροπία ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἂν τὸ ἄτομον ἦνε
ἀχαλίνωτον, οὐδὲ ἀρετὴ διὰ τὸ ἄτομον ἂν
ἡ κοινωνία δὲν ἔχῃ ἰσχὺν ἐπ' αὐτοῦ. Ὀμι-
λοῦμεν πρὸ ὀλίγου περὶ φρικώδους τινὸς
ἀσθενείας· ἄφετέ με νὰ θανεῖσθω καὶ ἄλλην
τινὰ παραβολὴν συνήθῃ εἰς τὴν ἱατρικὴν, ἵνα
καταστήσω τὴν ιδέαν μου εὐνόητον. Ὅτε
ἱατρός ἐπιθέτει σικύας, ὅτε δὴλα δὴ ἀφαι-
ρεῖ ἀπὸ μέρους τινὸς τοῦ σώματος τὴν πίε-
σιν τοῦ αἵματος, πάραυτα τὸ μέρος τοῦτο τοῦ
σώματος ἐξογκοῦται καὶ πληροῦται πύου.
Παύτως ἡ ψυχὴ ἀφ' ἧς ἀφαιρεῖται ἡ ἀτμό-
σφαιρα τῆς δημοσίας γνώμης καὶ ἡ πίεσις
τῶν νόμων φυσικῶς πληροῦται ὑπερφροσύνης,
πικρίας, αὐθαδείας μέχρις οὗ τὸ ἀπόστημα
σχηματισθῇ καὶ διαρραγῇ.

Μὴ ζητῆτε ἐν τῷ Τιθερίῳ, ὡς ἐνίστε
ποιοῦσιν, οὐδὲ Λουδοβίκον τὸν ΙΑ'. διότι
Λουδοβίκος ὁ ΙΑ'. ἤθελε τὴν ἐνότητα τῆς
Γαλλίας καὶ πᾶν ἀπελευθέρωσιν τῆς βασι-
λείας, οὐδὲ Λουδοβίκον τὸν ΙΕ', διότι Λου-
δοβίκος ὁ ΙΕ'. ἦτο φιλήδονος εὐήθης. Ζητή-
σατε ἐν αὐτῷ μᾶλλον, καὶ θὰ ἦνε τοῦτο
ἀρίστη διδασκαλία, τὸ ἀξιωματικωτέρως
τῶν θυμάτων τῆς ἀπολύτου ἰσχύος. Ὁ Τι-
θέριος δὲν ἦτο παντᾶπασι τέρας· ὁ Τιθέριος
ἦτο ἄνθρωπος οἷοι ἡμεῖς, κάλλιον μάλιστα
ἡμῶν πεποικισμένος. Ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ
τῶν ἐνδόξων Κλαυδίων, ἂν ἤθελε ζῆσαι εἰς
καιρὸν ὁμαλὸν καὶ εἰς χώραν ἐλευθέραν, ἤ-
θελεν εἶσθαι κάτοχος ἑαυτοῦ καὶ ἐπομένως
ἰσχυρὸς, ὠφέλιμος καὶ ἐπομένως εὐτυχής, ἤ-
θελεν ἴσως καταλίπει δοξάν ἀγνὴν ὡς οἱ
πλείστοι τῶν προγόνων αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐγεν-
νήθη καὶ πύξθη ἐν κοινωνίᾳ νοσώδει. Ὑπὸ
παραδειγματῶν βδελυρῶν περιστοιχούμενος,
ὑπεῖκων εἰς τὸ μόλυσμα τῆς παντοδυναμίας,
ἐγνώρισεν ὅλας τὰς ὀρέξεις, ὅλας τὰς ἀνο-
μοιότητας, ὅλα τὰ πάθη ὑπέστη τὴν τα-
πείνωσιν, τὸν φόβον, τὴν ἀπελπισίαν, τὴν
ἐκουσίαν δουλείαν, τὴν ἐξορίαν, πρὶν ἀπό-
τομος τῆς τύχης τροπῇ ῥίψῃ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ
θρόνου ἐξητελισμένον καὶ ἐκλυτον ἐν τῷ

μέσῃ τῶν κινδύνων, τῶν προδοσιῶν, τῶν κολακειῶν, τῶν ὑποψιῶν. Ὡστε ὑπέστη ἐπὶ ἡμισυν σχεδὸν αἰῶνα ἀνηθικοποίησιν βραδεῖαν ἥτις ἐταπείνωσε καὶ κατεβίβασεν αὐτὸν κάτω τοῦ κτήνους, ἥτις ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν λύσσαν καὶ τὴν μανίαν. Ὁ ἐπαξίως ἐπάρατος τύραννος ἄρχεται ἀπὸ τῆς Καπρέας καὶ εἰς αὐτὴν τελευτᾷ.

Ὁ Τιβερίος λοιπὸν εἶνε εὐγλωττος καὶ φρικτὴ ἀπόδειξις τῶν κινδύνων τοῦ δεσποτισμοῦ τόσον διὰ τοὺς ἄρχοντας ὅσον καὶ διὰ τοὺς λαούς· διότι οἱ λαοὶ δὲν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ζητῶσιν ἀπὸ τινος ἡγεμόνος νὰ ᾖ ἀγαθὸς ὅταν οἱ διέποντες αὐτὸν θεσμοὶ ᾖ κακοί. Ἡ πεπρωμένη ἢ βαρύνουσα ἐπὶ τῶν ἡρώων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τραγωδίας ἐδάρυνε καθ' ἐκάστην ἐπαχθέστερον ἐπὶ τοῦ Τιβερίου ἢ πεπρωμένη δ' αὕτη εἶνε ἡ κληρονομία τοῦ Αὐγούστου.

Σ. Α.

ΜΟΥΣΙΚΗ.

ΡΟΨΙΝΗΣ.

Ἐν ᾧ οἱ πλείστοι τῶν μεγαλοφυῶν ἀνδρῶν ἀποθνήσκουσι πένητες, ἐξόριστοι, ἄγνωστοι παρὰ τῶν συγχρόνων καὶ σχεδὸν ἀβέβαιοι, ἐὰν ἢ ὑπαρξίς αὐτῶν θὰ ἀφήσῃ ἔχνη εἰς τὰς μελλούσας γενεάς, διότι ἡ μεγαλοφυΐα δὲν φαίνεται ἔχουσα συνείδησιν ἑαυτῆς, ὁ Ἰάκωβος Ῥοσσίνης κατῆλθεν εἰς τὸν τάφον μηδαμῶς ἀμφιδάλλων περὶ τῆς ἀθανασίας τοῦ ὀνόματός του. Ἐπὶ πενήκοντα περίπου ἔτη ἤκουσε συνεχῶς καὶ εἰς τοὺς δύο κόσμους διασαλπίζομένην τὴν φήμην του, εἶδε ζῶν ἀνδριάντας δαφνοστερεῖς ἐγειρομένους πρὸς τιμὴν του, εἶδε ζῶν τὰς εἰκόνας του κοσμοῦσας τοσαῦτα θεάτρα καὶ ἔσχε τὴν σπανίαν εὐτυχίαν νὰ ἀπολαύσῃ ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐν ἀνέσει τῶν καρπῶν τῆς

δόξης του, ἣν ὁ φθόνος δὲν ἠδυνήθη νὰ σκιάσῃ. Ὁ εὐτυχὴς οὗτος βίος δὲν ἐξηγεῖται ἐκ μόνῃς τῆς ἀξίας τοῦ μουσουργοῦ, διότι μετὰ τοσαῦτα ἀριστουργήματα ὁ Mozart ἀπέθνησκεν ἐν κακουχίαις, καὶ στερήσεσι. Πολλὰ ἄλλα περιστάσεις συνετέλεσαν εἰς τοῦτο, ἰδίως ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἀποκατάστασις αὐτοῦ, ἡ ἐκ τοῦ μουσικοῦ σταδίου πρῶτος ἀποχώρισις καὶ τὸ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ὅπερ ἔκτοτε παρήλθεν. Ἀπὸ τοῦ 1829, ὅτε συνέθεσε τὸ τελευταῖον αὐτοῦ καὶ θαυμαστὸν ἔργον, ἐλογίζετο διὰ τὸν μουσικὸν κόσμον οἶονεὶ τεθνεὺς καὶ ὡς τοιοῦτος ἐνεκωμιάζετο πανταχοῦ καὶ ἐθαυμάζετο παρὰ πάντων.

Ὁ Ῥοσσίνης ἐγεννήθη τὴν 27 Φεβρουαρίου 1789 ἐν Πεζάρῳ τῆς Ἰταλίας. Ὁ πατήρ του ἦτο ἐκ τῶν ἀσέμων ἐκείνων μουσικῶν, οἵτινες περιφερόμενοι ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μόλις πορίζονται τὰ πρὸς ζῶαί· ἡ δὲ μήτηρ του, ὑποκρίτρια μετρίως ἱκανότητος, παρίστανε εἰς τὰ μικρὰ θεάτρα καὶ ἦγε πάντοτε μεθ' ἑαυτῆς τὸν υἱόν, ὅστις παιδίον ἔτι ἔμελεψεν ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Βονωνίας. Ἐν τοιαύτῃ πενιχρότητι αὐξάνων ὁ νέος Ῥοσσίνης δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ παιδευθῇ περὶ τὴν μουσικὴν, καὶ ἴσως διὰ παντὸς θὰ διετέλει ἐν ἀσημότητι ἀκολουθῶν τὰ ἔχνη τοῦ πατρός του, κἂν μὴ ἐγνωρίζετο ἐν Βονωνίᾳ μετὰ τινος ἀγαθοῦ ἱερέως καλουμένου Ματθαίου (Mattei), ὅστις συμπαθὼν τῷ νεανίᾳ καὶ θαυμάζων τὴν ἐπιτηδειότητα αὐτοῦ περὶ τὸ ᾄδειν ἀνέλαβε νὰ τὸν διδάξῃ δωρεὰν τὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς. Ὁ ἱερεὺς ἦν εἰς τῶν ἐπισημοτέρων μουσουργῶν τῆς ἐποχῆς του, ἀλλ' ἡ μόνη αὐτοῦ δόξα συνίσταται εἰς τὴν ἀνάδειξιν τοιοῦτου μαθητοῦ. Καὶ πραγματικῶς ὁ μαθητὴς οὗτος οὐδέποτε ἐπαύσατο εὐγνωμονῶν τῷ διδασκάλῳ μόνην τὴν εἰκόνα ἐκείνου ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ ἐπισκεπτόμενος τὴν αἴθουσαν τοῦ Ῥοσσίνη. Συγχρόνως ὁ εὐφυὴς μαθητὴς τὰ ἔργα τῶν συγχρόνων καὶ τῶν ἐπιφανῶν προκατόχων του, τοῦ Περγολέζη, τοῦ Πικκίνη, τοῦ Μοζάρ, τοῦ Gluck καὶ πολλῶν ἄλλων.

Τὸ 1808 ἐν Βονωνίᾳ συνέθεσε τὰς πρώτας του συμφωνίας καὶ ἐν μέλῳ il pianto